

Ünnep után a böjt

PUBLICISZTIKA - LXI. évfolyam, 39. szám, 2017. szeptember 29.

Elmúltak a tanévkezdet nagy ünnepei, illetve csak egyetlen nagy ünnep, mert a pécsi egyetem megalapításának 650. évfordulójáról való megemlékezés mellől elmaradt az orosz államfő debreceni kitüntetése. Tulajdonképpen rejtély, hogy miért, hiszen minden előzetes egyeztetésnek rendben le kellett zajlania, különben nem siettek volna a szenátusi szavazással, és az eseményt sem merték volna beharangozni. A beharangozás nem is talált süket fülekre, főleg Debrecenben, amire azután a rektor keresetlen szavakkal reagált. Időközben államtitkári szónoklatok repkednek a levegőben a felsőoktatás finanszírozási kánaánjáról, melyeket, mint a legszebb elméleteket a tudományban, a csúnya tények lőnek halomra.

Balfácánvadászat Debrecenben

Azt valószínűleg sose fogjuk megtudni, valójában ki kezdeményezte Vlagyimir Putyin egyetemi díszpolgárságának odaítélését: a Debreceni Egyetem egyik vezetője vagy a kormányból valaki, de nyilván nem számítottak rá, hogy a visszhang olyan erőteljes lesz, hogy hetekkel később is téma marad.

Bár a tisztességben megőszült Vajda Mihály filozófus lemondása kitüntető címéről, valamint Kardos András és Váradi András ÉS-ben megjelent nyilatkozatai (2017/37., szept. 15.) figyelemre méltó gesztusok, különösen bátorak aligha nevezhetők, hiszen nekik (már) semmilyen függelmi viszonyuk nem volt az egyetemmel. Annál inkább méltánylandók annak a néhány tanszéknek a munkatársai, amelyek titkosan szavazva kiálltak a szenátusi döntéssel szemben, vállalva az esetleges egyetemen belüli retorziókat is. Erre az illetékes dékán közreműködésével sort is kerítettek: Mészáros József, a rektor kabinetfőnöke, azaz nem egyetemi vezető, hanem egy hivatalnok vonta volna felelősségre a megjelent neves professzorokat és más oktatókat, akik azonban rámutattak: az egyetem szervezeti és működési szabályzatában ilyen eljárásra nincsen lehetőség.

Szilvássy Zoltán rektor interjút, amelyben meglehetősen dehonesztáló jelzőkkel illette jeles kollégáit, köztük MTA-doktorokat és akademikuskat is, az oktatók felháborodása kísérte: volt, aki egyenesen nyilvános bocsánatkérést követelt tőle. Ne találgassunk, hogy jutott eszébe a „világtalan” szó a „szerencsétlen” és a „tehetetlen” mellett, tudjuk ezt be az élőbeszéd kiváltotta izgalmi helyzetnek. Itt én csak egyetlen kitételre, a „balfácánra” szeretnék bővebben kitérni.

Míg ugyanis az előző minősítések nem ütköznek egy rektortól elvárható stílusréteg követelményeibe (még ha megbecsült oktatókat nem is elegáns ezekkel illetni), a „balfácánnal” már más a helyzet. A *Magyar nyelv nagyszótárának* III. kötetében közölt jelentése ez: „ügyetlen, mafla, szerencsétlen(kedő) személy megnevezése”. Mármint ez a jelentés lényegében ugyanaz, amit eggyel alatta a (bocsánat!) „balfasz” szóra ad meg a szótár. Mivel pedig ennek első említése 1787-ből van adatolva, míg a „balfácáné” csak 1958-ból, igazolva látjuk a józan ész alapján levont következtetést, hogy a „balfácán” csupán a nyomdafestéket kevésbé tűrő régebbi szó újabb, szalonképesebb, eufemisztikusabb változata, de igazából a „balfasz” szót hívja elő a hallgatóságból. Már csak azért is, mert ez utóbbi összetett szó második tagját igencsak negatív jelentéstartományban értelmezzük, viszont akárhányszor kiáltanám oda valakinek, hogy „fácán!”, aligha sikerülne az illetőt megsértenem.

Az a jövő méhében rejlik még, hogy Putyin elnök átveszi-e valaha is az egyetemi díszpolgár címet Debrecenben. Felteszem, hogy Budapest mellett inkább Paks lehet majd egy valószínű látogatás és így a

kitüntetés helyszíne – ha minden a mai tervek szerint halad tovább. Ott pedig a rektornak és csapatának már nem kell tartania a debreceni oktatók és hallgatók, azaz az egyetem közönséges polgárainak tiltakozásától.

A hatszázötvenegyedik év

Pécsett lezajlott az elmúlt 650 év legnagyobb egyetemi ünnepe, közel ugyanannyi millió forintból, mint ahány éve létrejött a rövid életű hajdani alma mater, hiszen az a pécsi egyetem pár évtizedig állt csak fenn. A miniszterelnök megtartotta évnyitó beszédét, felidézte benne a multikulturalizmus és a migránsbeözönlés veszélyét, buzdította a fiatalokat, hogy legyenek bátrak, és kövessék kormánya iránymutatását, miközben elfelejtette megemlíteni, hogy a középkori egyetemek a maguk egységes latin nyelvével és egyetemes (vagyis nem „nemzeti”) tanmenetével éppen az eredeti értelmében „katolikus”, azaz általános, egyetemes tudás letéteményesei voltak.

Azután szép példát adott a felsőoktatás finanszírozási metódusáról, amikor 24 milliárd forintot, az éves költségvetésének csaknem a felét helyezte kilátásba plusztámogatásként az egyetemnek, de az országnak is megígérte, hogy 2020-ra húszezerrel több kutatót fogunk képezni. Ez utóbbi adatot másként nem lehet értelmezni, mint hogy tavaly (titokban?) már felvettek a négyéves doktori képzésbe az addigi létszámnál húszezerrel több diákot, akik majd 2020-ban megszerzik a PhD fokozatukat, hogy diplomás kutatóként elhelyezkedjenek – ki tudja, hol, talán az újabb MNB- vagy kormányalapítású intézetekben? Kár, hogy erről a létszámtöbbletről a doktori iskolák nem tudnak...

Ami azt illeti, jegyzem meg mintegy zárójelben, éppen a pécsi földtudományi doktori iskola mindent megtesz a többlet érdekében, mivel az MNB-alapítványok havi 300 ezer forintos nagylelkű ösztöndíjának köszönhetően itt beiskolázott kb. 100 geopolitikai doktorandusz többsége nyilván biztos állásra számíthat, hiszen sokuknak már ma is megvan a munkahelyük a Nemzeti Bankban.

De térjünk vissza az ünnepség helyszínére, a pécsi Kodály Központba, ahol a képek tanúsága szerint az évnyitóról pont a hallgatók hiányoztak, pedig a karzatokra senkit nem engedtek be. De nemcsak ők hiányoztak, hanem az egyik előre meghirdetett díszdoktor is. A műsorban ugyanis a Pécsről New Yorkba elszármazott Agy-díjas Buzsáki György mellett Donald Tusk, az Európai Tanács elnöke is fel volt sorolva, mint akiket a „doctor honoris causa” kitüntető címmel ruháznak fel, de azóta sem tudható, ő miért maradt távol. Buzsáki professzor három Nobel-díjas kollégáját is elcsábította Pécsre, akikkel együtt az előző napon a Közép-európai Egyetemen tartott nagy sikerű előadássorozatot, jókora „A CEU-val vagyok” kitűzőkkel a mellükön.

Úgy tudni, Pécsett a kormányfő mind a négyüket vendégül látta ebédre. Vajon miről beszélgethettek? Szóba került-e a CEU jövője? És ha netán Tusk is időt tudott volna szakítani a részvételre, akkor ugyan milyen témák kerültek volna elő?

Ászok, jogászok

A jogász kollégák előre sejtették, hogy a Nemzeti Közszoigálat Egyetem egyre növekvő kiscigömböce nem elégszik meg annyival, hogy a korábbi jog- és államtudományi szakból az ő monopóliuma lett az államtudomány oktatása. Mint két éve az ÉS-ben többen is megírták, magát az államtudományi tárgyak tanítását nem tiltották meg másoknak, csak azt, hogy ilyen elnevezésű diplomát adjanak ki – noha az oktatók képzettsége, a jogi karok szakmai és tárgyi ellátottsága tökéletesen megfelelő volt akkor is és ma is, hogy a szakot meghirdessék. Gondot azonban a döntés akkor nem okozott, hiszen minden közigazgatási állás betölthető volt jogász diplomával is.

Az első felvonást most fogja követni a második a tragikus fináléval együtt. Ha helytállóak a friss

információk, akkor (állami vagy önkormányzati) köztisztviselő csak az lehet, aki elvégezte a kizárólag az NKE-n felvehető államtudományi szakot. Márpedig mivel 2006 óta csak jogász szakos diplomát adnak ki a nevükben még mindig állam- és jogtudományi karok, a 2006 előtt végzett hallgatók kivételével mind mehetnek beiratkozni az NKE-re. Ez a korlátozás pedig minden bizonnyal sérti az Alaptörvényben is garantált tanítási szabadságot.

Vegyük észre, hogy ez az eljárás tökéletes precedenst teremthet például arra, hogy holnap egyedül a Matolcsy György szívének oly kedves kecskeméti egyetemet hatalmazzák fel, mondjuk, egy bankár szak indítására. Majd holnapután hoznak egy rendelkezést, miszerint csak bankár szakos diplomával lehet elhelyezkedni banki ügyintézőnek vagy vezetőnek. A többi gazdasági egyetem pedig képezzen csak bérszámfejtőt.

Ezzel azonban nem ért véget a jogi karok Canossa-járása. Ismeretes, hogy az oktatási tárca tanévenként minden intézményben minden szakra meghatározza a maximális kapacitást, azaz hogy hány hallgatót vehetnek fel. Többször írtam már az *ÉS*-ben a kapacitásokra vonatkozó döntések indokolatlan jellegéről, és írtam már arról is, milyen visszás módon jelölték ki kizárólag az ELTE és a PPKE jogi karait az állami finanszírozású hallgatók fogadására. Az idei helyzet még ennél is nagyobb diszkriminációt mutat. Az alábbiak a jogi karokra összesen (nappali, levelező, pótfelvételiben) bejutott idei első éves hallgatók számát mutatják, zárójelben ebből az állami finanszírozásúak száma.

Pázmány	808	(82)
ELTE	727	(142)
Károli	337	
Szeged	255	(4)
Pécs	222	(4)
Debrecen	193	(18)
Győr	141	(5)
Miskolc	135	(4)
NKE (államtud.)	219	(172)

Ne kérdezzük, hogy van-e a PPKE-n vagy az ELTE-n 700-800 főt befogadó terem, vagy hogy van-e annyi oktató, azaz van-e ekkora kapacitás, de nézzünk rá arra az aránytalanságra, ami a budapesti és vidéki állami támogatású jogász- (és államtudományi) hallgatók között van: 396 szemben a 35-tel. Aminek a következménye a jövő évi felvételiben borítékolható: melyik tehetséges fiatal szeretné egy négy- vagy ötszemélyes versenyben megmérteni magát, amikor jóval nagyobb esélye lehet máshol a 172, a 140 vagy a 82 között? Ráadásul a jövő évi tájékoztatóba az kerül be, hogy vidéken a 4-5 bekerült hallgatónak mennyi volt a minimumpontszáma, míg Budapesten a 142-diké nyilván alacsonyabb lesz ennél, ami megint a fővárosba tereli a vidéki hallgatókat. Így éri el a „vidéki fiúk” kormánya, hogy előbb-utóbb a vidéki jogászképzés elsorvad.

Ilyen feltételek között az NKE-nek, amely számos vidéki jogászoktatót is elcsábított a többletfinanszírozásából számára megengedhető magasabb fizetésekkel, nincs is szüksége már arra, hogy saját jogászképzést indítson. A legjobb oktatók és a legjobb érettségizettek között válogathat, és nemcsak az ösztöndíjak és egyéb kiemelkedő feltételek miatt, hanem mert ha valaki az NKE-n kap diplomát, akkor az – szemben az összes többi egyetemmel – bárhol máshol jogosult egy újabb állami finanszírozású szak elvégzésére.

Kormányunk az NKE-nek ebben a kártyapartiban csak ászokat osztott.

A számok bővületében

A miniszterelnök pécsi beszédében azt is megemlítette, hogy 2010-hez képest 552 milliárddal többet fordít majd oktatásra az állam 2018-ban. Hű államtitkára is nyilatkozatot adott, amelyben az EU átlagánál magasabb óvodai látogatottsággal és az alacsony diplomás munkanélküliséggel büszkélkedett, és a főnökét is überolni tudta, hiszen nem a 2010-es, hanem a legalacsonyabb oktatási költségvetésű 2013-as évvel hasonlította össze a jövőre tervezett büdzsét.

Nem maradt el tőlük a Századvégtől átigazolt MNB alapítványi igazgató, György László és munkatársai oktatási témájú cikksorozata, amely a *Mandiner*en belüli *Makronóm* portálon indult. Érvelési módszerük a szinte churchilli ihletésű alternatív statisztikákon alapul, amelyek természetesen a pozitív mondanivalójuknak kedveznek, például azzal, hogy a nem formális oktatás adatait (ideértve a sportoktatást is, lásd futballakadémiák) is beszámítják. Persze még az alternatív statisztikákban sem hasonlítják össze a magyar adatokat a más országokéival, csak arra hivatkoznak, hogy ezek magasabb GDP-arányokat adnak ki az oktatásra, mint az OECD egyébként valóban elkeserítő kimutatásai.

A friss OECD *Education at a Glance* interneten szabadon hozzáférhető összesítései ugyanis Magyarországra nézve továbbra is kedvezőtlenek. Az alacsony diplomás munkanélküliséget az ellensúlyozza, hogy a mienk az egyik legalacsonyabb arányszám a fiatal felnőttek egyetemi végzettségében. A magyar költségvetésben továbbra is igen csekély, 7,3 százalék az oktatási kiadások részesedése, aminél a 35 országot tartalmazó listában csupán Olaszországé kisebb. Amennyiben nem a költségvetéshez, hanem a GDP-hez viszonyítunk, akkor az OECD-országok 2,2 százalékos átlagát kizárólag a középfokú oktatásban érjük el, igaz, ott aránytalan az egyházi intézmények finanszírozási előnye az államiakkal szemben. Mind az alapfokú, mind a felsőfokú oktatásra a GDP-nek csak 0,9 százalékát fordítjuk, a többiek 1,5 százalékos átlagos ráfordításával szemben.

Tény, hogy az utóbbi években, a 2013-as mélypontról indulva a trend megfordult. Ezért is mondhatta a kormányfő és nyomában a többiek, hogy az EU-hoz képest nálunk jobban növekszik az oktatásra fordított összegek mértéke. Hát ha mással nem, akkor ezzel lehet dicsekedni. De hogy mikor érjük utol a többieket, arról egyikük sem nyilatkozott.

A különböző forrásokból az oktatási kormányzat által az intézményeknek lényegében egyszeri döntésekkel kiosztott pénzekből nem csak a pécsiek részesültek. A szegediek is kaptak 21 milliárdot épületfelújításokra és más fejlesztésekre, és nem meglepő, hogy a napokban az NKE újabb 11 milliárdhoz jutott, többek között vívóterem és csónakázó (!) kialakítására.

De örömmel jelentem, hogy a két nagy kedvenc, az NKE és Testnevelési Egyetem mellé hamarosan fölzárkózik a Neumann János Egyetem is, amely az MNB-nek az alapítványaiba átcsatornázott 260 milliárdnyi közpénzből a jegybankelnök mániáinak megfelelő gazdasági képzést fog megvalósítani, bárhogyan tiltakozzanak is a szakmai szervezetek.

Az előbb említett *Makronóm* portál is ennek az irányzatnak kíván hangot adni, hiszen bemutatkozásában is a kecskeméti Neumann János Egyetemen közösen működtetett gazdaságpolitikai fórumként hirdeti magát. Magas tudományos színvonalát a BME adjunktusából a NJE Gazdaság- és Társadalomtudományi Karát megszervező és annak nyilván vezető oktatójává váló alapítványigazgató, György László fogja szavatolni. A Pallas Athéné Alapítványok honlapján látható interjújában a hamarosan 40 főre bővülő oktatói gárdáról „bátran állatható (sic!), hogy az ország egyik, ha nem a legszínvonalasabb oktatói közösségét fogják alkotni. Nem a levegőbe beszélnek: az oktatók a hallgatói véleményezések (OHV), a tudományos-szakmai tevékenységük és az általuk készített jegyzetek színvonala alapján tényleg a hazai gazdaságtudományi oktatás élvonalába tartoznak.”

Az a gond, hogy erre csekély garanciát ad a meginterjúvult saját tudományos teljesítménye. A nyilvános adatbázisokból látható ugyanis, hogy a 37 éves igazgatónak mindössze 13 publikációja van, amelyek közül egy sem nemzetközileg jegyzett közlemény, és amelyekre összesen 4 (négy) független hivatkozás van feljegyezve a minden magyarországi oktató és kutató által etalonként használt Magyar Tudományos Művek Tárában.

*

Egy kitüntetés indoklása is szerezhethet örömet. Czakó Gábor író nyelvrégészként, azaz egy eddig nem létező szakma művelőjeként vehette át a nemzeti ünnep alkalmából a magas elismerést Balog Zoltántól, aki többek között a tudomány és a (felső)oktatás reszortfelelőse is a kormányban. Valamiben tehát ismét elsőek vagyunk a világban! Várakozással nézek elébe az első nyelvrégészeti tanszék vagy egyetemi kutatócsoport megalakulásának – csak még azt nem tudom, hogy a közszolgálati, a kecskeméti vagy netán a testnevelési egyetemen kell-e helyet keresni számára.